

Fredagen den 12 januari

Kl. 13.00

§ 1 Om resurser till näringslivsorganisationer för att minska ungdomsarbetslösheten*Om resurser till näringslivsorganisationer för att minska ungdomsarbetslösheten*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Johan Olssons (c) den 17 november anmälda interpellation, 1978/79:89, och anförde:

Herr talman! I en interpellation till mig hänvisar Johan Olsson till att det inom den föregående regeringen övervägdes former för att tillföra SHIO och LRF särskilda resurser för att förmå småföretagare inom hantverk, industri och jordbruk att anställa arbetslösa ungdomar. Mot denna bakgrund frågar han när och på vilket sätt samt i vilken omfattning resurser för att motverka ungdomsarbetslösheten kommer att ställas till förfogande för de nämnda organisationerna.

De särskilda åtgärder som har beslutats för att motverka arbetslöshet bland ungdomar gäller under hela år 1978 och 1979. Ett av de medel som ingår i denna åtgärdsarsenal är de enskilda beredskapsarbetena. Till sådana arbeten utgår statsbidrag med 75 % av den totala lönekostnaden för ungdomar under 20 år. Härutöver finns det möjlighet för enskilda organisationer att vid beredskapsarbete för personer över 20 år få statsbidrag med upp till 75 % av lönekostnaden. Avgörande för bidragets storlek är det värde arbetet kan anses ha för anordnaren.

Det starka intresse som visats från bl. a. SHIO och LRF för att delta i arbetet för att motverka ungdomsarbetslösheten har gjort mig övertygad om att de och anslutna företag i likhet med andra organisationer på arbetsmarknaden är beredda att stå för de kostnader som ej täcks av nämnda statsbidrag.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsminister Wirtén för svaret på min interpellation.

Jag ifrågasätter om statsrådet inte har missuppfattat min interpellation i grunden. Jag har inte frågat efter ökade statsbidrag till de arbetssökande ungdomarna eller till de företag som tar emot arbetssökande ungdom. Vad jag har frågat efter är resurser till näringslivsorganisationerna för att engagera dem i arbetet på att få fram så många platser som möjligt i näringslivet för de arbetslösa. -

Jag citerar igen det uttalande som finns i regeringens pressmeddelande från den 19 september i samband med att regeringen lade fram det stora förslaget om 1,4 miljarder till åtgärder för att lindra arbetslösheten för ungdom. Där

*Om resurser till
näringslivsorgani-
sationer för att
minska ungdoms-
arbetslösheten*

sades att regeringen övervägde att "tillföra SHIO och LRF resurser i syfte att förmå småföretagare inom industri, hantverk o jordbruk att anställa arbetslösa". Det var mot bakgrund av det uttalandet som jag ställde frågorna när, på vilket sätt samt i vilken omfattning de utlovade resurserna kommer att ställas till dessa organisationers förfogande för att genomföra de planerade åtgärderna. Såvitt jag har blivit underrättad var tanken bakom detta uttalande att regeringen övervägde att ge resurser för att medge de här nämnda organisationerna att i resp. län anställa handläggare eller informatörer som skulle ha till uppgift att inom företagen jobba för att få fram så många platser som möjligt och för att skapa bättre kontakt mellan arbetsmarknadsmyndigheterna – länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingarna – och företagen. Det tycker jag var ett vällovligt förslag, och jag tror att det skulle vara till stor nytta. Jag hoppas givetvis att detta förslag inte är avfört – det var ju samma arbetsmarknadsminister då som nu. Jag kan inte tro att han i nuvarande läge, när vi har så stort behov av arbetstillfällen för ungdom, vill ta tillbaka det.

Anledningen till att jag ställde denna fråga är att jag tycker att det är mycket angeläget att man utvecklar metoderna för att nå resultat i det här avseendet. Jag tror att just införandet av beredskapsarbeten för ungdom, särskilt i de enskilda företagen, är en av de bästa åtgärder som vidtagits när det gäller att få fram meningsfyllda arbeten för ungdomarna. Kan man engagera företagen mera i den verksamheten, så kommer man att kunna uppnå goda resultat. Om man dessutom kan hjälpa arbetsförmedlingarna att informera om den stora arsenal av åtgärder som samhället nu ställer till förfogande för att minska arbetslösheten, är givetvis också detta en positiv åtgärd. Allt talar för att det finns ett stort behov av en ökad kontakt med näringslivet hos de ungdomar som saknar arbete.

Goda erfarenheter har också kunnat redovisas från den verksamhet som bedrivits på detta område, bl. a. genom rapporter från ett antal länsarbetsnämnder i landet om resultatet av de företagsbesök som gjorts.

Länsarbetsnämnden i Kristianstads län har under september besökt 318 företag. 90 personer från arbetsförmedlingarna i länet engagerade sig i dessa företagsbesök. Genom den satsningen fick man 168 jobb, varav en del noterades preliminärt. Länsarbetsnämnden har uttalat sig mycket positivt om dessa företagsbesök.

I mitt eget län, Gävleborgs, har också flera sådana besök gjorts. Redan 1977 blev Gävle kommun uppmärksammas som en av de kommuner som först gjorde insatser på det här området. När tidningarna redovisade resultatet av den verksamheten kallade man det för succé. Man fick direkt 44 jobb, och därutöver utlovades preliminärt 120 jobb. Både facket och den deltagande personalen vid de företag som besöktes lovordade de kontakter som knöts genom den här verksamheten.

Under hösten 1978 gjordes en liknande satsning för hela Gästrikland. Därvid besöktes 220 företag. Man kunde direkt notera 84 anställningar som ett resultat av kontakten med företagen, och 108 ytterligare anställningar övervägdes.

*Om resurser till
näringslivsorgani-
sationer för att
minska ungdoms-
arbetslösheten*

Systemet med beredskapsarbeten för ungdom har som jag sade visat sig vara en bra metod för att skapa nya arbetstillfällen. Det har givit ungdomar sysselsättning, men det har framför allt skapat goda arbetslivskontakter. Man kan säga att beredskapsarbetena har utgjort inkörsporten när det gäller att skapa varaktiga anställningar inom näringslivet för ungdomarna.

Det finns statistik över resultatet av dessa beredskapsarbeten. Man har för januari 1977 och januari 1978 studerat hur många varaktiga anställningar som skapats efter att möjligheten med beredskapsarbete har utnyttjats. Det har visat sig att av dem som slutade sitt beredskapsarbete i slutet av januari 1977 hade 79 % fått anställning inom näringslivet, varav 71 % i det företag där de haft beredskapsarbete. 1978 var många fler ute i beredskapsjobb, och även då kunde man notera utomordentligt goda resultat. 63 % hade fått anställning efter beredskapsarbetets slut, varav 54 % på den arbetsplats där de haft beredskapsjobbet.

Dessa siffror är, av förklarliga skäl, avsevärt högre än de man uppnått inom den offentliga sektorn. De visar att denna möjlighet att minska ungdomsarbetslösheten bör utnyttjas i större utsträckning.

Jag känner ju till arbetsmarknadsministrarnas intresse för dessa frågor och hans erfarenhet från kontakten med framför allt de mindre företagen. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern om han inte vill fullfölja de intentioner han redovisade i sitt uttalande i september 1978, dvs. att ge resurser till näringslivets organisationer för att de skall medverka i att skaffa fram flera arbetstillfällen genom att utveckla kontakterna mellan näringslivet och samhällets olika organ.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är självfallet av stort värde att det finns en god kontakt mellan näringslivets organisationer och förmedlingarna. På ett naturligt sätt föreligger en sådan kontakt genom styrelseuppbyggnaden i arbetsmarknadsverket, från central nivå ned till lokal nivå. Här finns hela tiden kontaktytor, så att man kan diskutera hur man på bästa möjliga sätt skall kunna få ut informationen om de åtgärder som vidtagits för att hjälpa de ungdomar som råkat i svårigheter på arbetsmarknaden. Det visar sig också att flera organisationer har tagit fasta på detta och gått ut med informationsmaterial av olika slag för att just klargöra hur man inom den egna organisationen kan hjälpa till att ta hand om ungdomar som inte har fått plats på arbetsmarknaden. Därför är det naturligtvis svårt att särbehandla SHIO och LRF. Man måste behandla organisationerna på ett likvärdigt sätt.

Nu är ju konstruktionen av det enskilda beredskapsarbetet sådan att man i organisationen kan anställa en ung människa för att arbeta med organisationsfrågor, exempelvis den fråga som Johan Olsson talat om. Då lämnas också de statsbidrag som jag nämnde i mitt interpellationssvar. Det är ju också den vägen många organisationer har valt för att effektivisera sin verksamhet. De enskilda beredskapsarbetenas volym är ganska stor. Det finns ca 10 000 arbeten, och många organisationer och arbetsgivare – offentliga och privata – har känt sitt ansvar när det gäller att hjälpa till. När det

Fredagen den
12 januari 1979

*Om resurser till
näringslivsorgani-
sationer för att
minska ungdoms-
arbetslösheten*

här skrevs var avsikten att vidta åtgärder som skulle kunna motverka arbetslösheten på ett sådant sätt att det passar alla parter, och jag tror också att så har blivit fallet. Därför har jag också lämnat just det här svaret i dag.

Johan Olsson talade om erfarenheterna i Gävleborgs län och i Kristianstads län. Jag känner till dessa erfarenheter och tycker att det är intressanta saker som har gjorts. Man har arbetat med litet olika metoder. I det ena länet tror jag att man nästan enbart arbetat med förtroendemän, medan man i det andra har arbetat med anställda förmedlare. Detta visar att man i länsarbetsnämndens egen regi kan ordna aktiviteter av det här slaget, om man känner att det finns ett behov och om man tycker att det är en bra väg. Sedan får nämnden i vanlig ordning prioritera resurserna.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag beklagar verkligen att statsrådet inte vill ta fasta på de goda intentioner som kännetecknade det beslut som fattades av trepartiregeringen i september.

Arbetsmarknadsministern säger att det skulle bli en särbehandling av organisationerna, men frågan är om man kan anföra sådana argument när det gäller att få till stånd aktiviteter som kan ge goda arbeten åt arbetslös ungdom. De nämnda organisationerna har ju god anknytning till ett stort antal företag – småföretagen inom jordbruket och inom näringslivet i övrigt. I motsats till vad som gäller många andra organisationer finns det här en stor kontaktyta med möjlighet till nya jobb. SHIO och LRF når näringslivet och kan ge de meningsfulla arbeten som beredskapsarbetena skall vara. De här två organisationerna har små resurser. Man kan möjligen fordra av ett företag att det satsar litet extra på arbetsförmedling, dvs. på den del som gäller rekrytering av arbetskraft. Men organisationer som har näringspolitiska uppgifter inom länet har inte resurser att ägna sig åt dessa saker.

Trepartiregeringen ansåg att man, om dessa organisationer ges resurser för de här aktuella uppgifterna, kan utnyttja en kapacitet som inte tagits i anspråk tidigare. Det finns också goda exempel på att man kan nå resultat på detta område.

I Stockholms län, där SHIO har många medlemmar och förfogar över litet bättre resurser inom länsorganisationen än vad de har på motsvarande nivå i landet i övrigt, har man tagit upp denna fråga och tillsammans med landstinget och länsarbetsnämnderna gjort en hel del för att försöka höja antalet beredskapsjobb och öka kontakterna mellan ungdom och näringsliv. Jag fick alldeles nyss tillgång till en broschyr som de nämnda organen gemensamt givit ut. Av den framgår att länsarbetsnämnden understödjer verksamheten medan landstinget står för större delen av kostnaderna. Man redovisar där vilka möjligheter som finns och som står till förfogande för ungdomen.

Man har i en första etapp avsett att informera företagen för att skaffa fram så många arbeten som möjligt. I en andra etapp avser man att – om formaliteterna kan klaras – anordna en 40-veckorskurs för ett lämpligt antal ungdomar, där den teoretiska utbildningen meddelas vid ett AMU-center

*Om resurser till
näringslivsorgani-
sationer för att
minska ungdoms-
arbetslösheten*

eller ett företag som har resurserna för detta, medan ungdomarna får den praktiska utbildningen i det företag där de tidigare haft beredskapsarbete eller i ett företag som de själva väljer. Detta är en aktivitet som man borde ta vara på och som borde kunna stå som ett exempel för andra län.

Man har eftersträvat att få resurser för en handläggare på detta område. Arbetsmarknadsministern hänvisar till möjligheten att anställa en ungdom under 20 år för att göra detta arbete. Självfallet finns den möjligheten, men det är fråga om i högsta grad kvalificerade uppgifter, och man kan inte förutsätta att dessa ungdomar skulle vara lämpliga för dem. Det skulle ge ett avsevärt bättre resultat, om man kunde anlita andra, erfarna krafter med erfarenhet från företagets arbete och förutsättningar..

Dessutom kräver arbetsförmedlingarna mer personal. Varför då inte möta den stora arbetsuppgift som arbetsförmedlingarna har med en sådan resurs? Jag tror att det skulle vara effektivt och billigt ur samhällets synpunkt och att man på det sättet snabbt skulle få en bättre kontakt med företagen och kunna nå goda resultat.

Jag har lovordat denna typ av beredskapsarbete, men det finns en hel del grus i maskineriet också i detta sammanhang, och jag vill ställa frågan om inte arbetsmarknadsministern vill medverka till att undanröja en del byråkati och kantigheter och till att tillfredsställa en del önskemål som har framställts i detta sammanhang.

För det första frågar man från företagshåll: Varför kan vi inte få även ungdom som är mellan 20 och 25 år? Samma fråga ställs också av ungdomarna. De frågar t. ex.: Varför kan inte vi som just har gjort vår militärtjänst och som har fyllt 20 år få chansen till ett beredskapsjobb i ett enskilt företag? Det är en angelägen fråga, som jag tycker att man snabbt borde kunna lösa. Det bör inte föreligga några större hinder för detta.

På t. ex. länsarbetsnämnden i Gävleborgs län längtar man efter den dag när man kan genomföra de rationaliseringar som en sådan reform möjliggör. Det finns många andra frågetecken i detta avseende. Det har t. ex. sagts att ungdom som har en utbildning inte skall få sådana beredskapsjobb som det här gäller. Det är möjligt att det är fråga om en feltolkning av bestämmelserna på detta område, men i så fall fördras bättre information för att klargöra läget.

Det är för det andra ett känt förhållande att det råder många missförstånd mellan facket och näringslivsorganisationerna i dessa frågor. Det har hänt att facket inte givit sitt tillstånd till att ett företag skall få ta emot beredskaps-ungdom, eftersom arbetsgivaren inte varit organiserad. Jag kan inte tro att det verkligen är avsikten, men det är en hel del frågor som måste klaras ut i detta sammanhang. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern vill medverka till överläggningar som kan leda fram till resultat.

Jag skulle vilja peka på vad som förekommit inom jordbruket i detta avseende. Jordbrukarna i den norra delen av landet är inte organiserade i någon större omfattning, och där har många erbjödanden om tillfällen till beredskapsarbete stoppats på grund av att facket inte varit tillräckligt positivt inställt. En sådan attityd torde väl bero på feltolkning av de bestämmelser

Fredagen den
12 januari 1979

*Om resurser till
näringslivsorgani-
sationer för att
minska ungdoms-
arbetslösheten*

som gäller, och sådana missförstånd borde kunna undanröjas. Jag vill fråga om arbetsmarknadsministern vill medverka till att minska byråkratin och underlätta tillämpningen av reglerna för beredskapsarbete.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det kan ju vara svårt att få information att tränga igenom. Det har vi varit medvetna om i arbetsmarknadsdepartementet. Därför har vi också anslagit pengar för att förbättra informationen om en rad frågor på arbetsmarknaden. Det gäller t. ex. trygghetslagarna. Den broschyr som Johan Olsson här visade upp från talarstolen tycker jag är ett bra exempel på hur man kan förbättra informationen. Denna broschyr skall följas upp med en annan broschyr som arbetsmarknadsstyrelsen kommer att ge ut och som gäller för alla länsarbetsnämnder, alltså för hela Sverige, på det sätt som Johan Olsson här efterfrågar. Jag tror sålunda att på den punkten kommer det att bli en förbättring.

Vi har, herr talman, följt upp de här intentionerna på det sätt som jag redovisade i mitt svar och i min första replik. Det finns alltså möjligheter för organisationerna att anställa arbetslösa för att just hjälpa till med förmedling av sådana här insatser och för att hjälpa till med organisationsarbete över huvud taget. Det är inte något villkor i och för sig att det skall vara ungdom under 20 år, Johan Olsson. Det går att få statsbidrag till 75 % även för dem som är över 20 år. Men vi har i och för sig prioriterat gruppen under 20 år därför att vi tycker det är viktigast att se till att dessa ungdomar har en vettig sysselsättning.

Vidare tog Johan Olsson upp frågan om möjligheterna för olika arbetsgivare som saknar avtal att anställa ungdomar i beredskapsarbete. Frågan ligger kanske litet grand utanför interpellationen, men jag tycker ändå att det är angeläget att säga något om den, herr talman.

I gällande regler sägs att om det inte finns avtal, skall det styrkas att avtalsenliga förmåner utgår. Detta innebär att det inte finns något tvång att teckna avtal för att få möjlighet att anställa någon i beredskapsarbete. Däremot skall den som anställs av ett sådant företag garanteras att likvärdiga förmåner utgår. Det tycker jag är ett rimligt krav.

Eftersom de här ärendena har vållat en hel del problem, har AMS föreskrivit att i de fall den fackliga organisationen har avstyrkt ett beredskapsarbete skall ansökan avgöras av länsarbetsnämnden i plenum. I nämnden ingår då representanter för såväl arbetsgivar- som arbetstagarorganisationerna, och de kan således bevaka sina intressen.

Herr talman! Jag menar att vi på olika sätt har följt upp det här uttalandet som Johan Olsson har citerat.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Jag kan inte instämma i den sista meningen, nämligen att arbetsmarknadsministern har följt upp uttalandet. Jag är övertygad om att de överläggningar som låg bakom det här uttalandet på den tiden och som väl också budgetministern deltog i var betydligt mer avancerade än detta

uttalande; man avsåg ändå att ge resurser för handläggare/informatörer för de här organisationernas länsorganisationer. Jag vill inte säga av några kontakter här utan uttalar verkligen förhoppningen att det här skall kunna leda till resultat.

Ett positivt uttalande noterar jag ändå, nämligen att man är öppen för att medge att även personer över 20 år som kan vara kvalificerade för sådana här arbetsuppgifter kan få anställas med statligt bidrag på 75 %. Det är väl en utgångspunkt som organisationerna bör utnyttja. Det kanske kan ge goda resultat som leder till kompletterande åtgärder senare. Jag hoppas det blir kontakter i det avseendet.

Den andra frågan, rörande önskemålet om 20-årsgränsen, fick jag inget svar på. Jag hoppas man är beredd att medge att i enskilt beredskapsarbete skall också ungdomar över 20 år kunna tas in på samma sätt som när det gäller organisationer och kommuner. Det är en angelägen fråga som man har ställt från både ungdomen och näringslivet.

Till slut vill jag tacka för de svar som lämnats. Jag hoppas dock att arbetsmarknadsministern omprövar intentionerna och har en mer positiv inställning i det fortsatta arbetet än vad han givit uttryck åt i svaret. Jag hoppas också att vad som har sagts här av arbetsmarknadsministern kan leda till aktiva åtgärder för att knyta resurser till det arbete som redan pågår och som i praktiken bevisligen har gett goda resultat. Det gäller alltså att engagera företagsorganisationerna, vilket varit en bortglömd fråga i många sammanhang hittills. Organisationerna är själva villiga att ställa upp. Jag vet att åtminstone SHIO-Familjeföretagen är intresserade av att göra det, och man vidtar där olika åtgärder för att undanröja svårigheter, men man vill då också att statsmakterna skall gå organisationerna till mötes med hjälp och bistånd i detta gemensamma arbete. Jag vill uttala en förhoppning om att det samarbetet skall kunna öka i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

Utrikesministern HANS BLIX erhöll ordet för att besvara *Tore Nilssons* (m) den 27 november anmälda interpellation, 1978/79:102, och anförde:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat mig om jag avser att vidtaga några åtgärder för att genom FN eller andra internationella organ söka förbättra de förhållanden som råder i Etiopien.

Vidare har Tore Nilsson frågat om jag anser att särskilda hjälpinsatser kan göras för svenskar i Etiopien om läget där skulle ytterligare försämrats.

1. Etiopien har efter revolutionen år 1974 gått igenom en tid av svåra yttre och inre konflikter med krig i Ogaden och Eritrea. Den nationella enheten har hotats av separatiströrelser och läget inom landet har präglats av betydande oro med inslag av våld och brutalitet.

Fredagen den
12 januari 1979

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

Terrormetoder har använts såväl av regeringen som av dess motståndare. Särskilt var detta fallet under förra året, då den etiopiska ledningen proklamerade "den röda terrorn" för att, som man sade, slå vakt om revolutionen. Under denna tid bemöttes de politiska motståndarnas våldshandlingar skoningslöst och utan urskillning av regimen.

Den svenska regeringen har vid åtskilliga tillfällen, både officiellt och vid direkta kontakter med etiopiska regeringen, reagerat emot det våld som förekommit i Etiopien.

Jag kan erinra om det uttalande som gjordes om Etiopien i regeringsdeklarationen i mars förra året, där det sades: "Den terror och motterror som förekommit där de senaste åren har väckt berättigad internationell uppmärksamhet. Vi ser allvarligt på de kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter som därvid begås."

På senare tid har den inrikespolitiska situationen i Etiopien stabiliserats. Samtidigt har våldet avtagit. Därigenom har förutsättningarna förbättrats för att det ekonomiska och sociala utvecklingsarbete som inleddes i och med revolutionen skall kunna fullföljas. Bl. a. har en långtgående jordreform genomförts som bidrar till en social och ekonomisk utjämning på landsbygden. Ett annat positivt resultat av den etiopiska revolutionen är tillkomsten av bondeföreningar och stadsdelsföreningar, varigenom ett ökande antal människor engagerats i den lokala organisationen och i samarbete med statliga myndigheter i fråga om utbildning och hälsovård, jord- och skogsbruk osv.

De förhållanden som beskrivs i en nyligen publicerad Amnestyrapport hänför sig framför allt till terrorvågen förra året, och Amnesty International gör den bedömningen att situationen i fråga om mänskliga rättigheter sedan dess blivit bättre. Fortfarande förekommer dock godtyckliga arresteringar, och ett stort antal personer hålls fängslade för sina politiska åsikters skull, ofta sedan flera år. Det är omvittnat att många av de politiska fångarna, bland dem också ungdomar och anhöriga, lever under svåra förhållanden.

Det är angeläget att trycket från en internationell opinion hålls uppe. Det är därför viktigt att vi i Sverige nära följer utvecklingen i Etiopien och också i fortsättningen till etiopiska regeringen framför vår syn på skyddet av de mänskliga rättigheterna. De fortlöpande kontakter vi har direkt med denna regering är därvid av betydelse. Vi hoppas givetvis att den förbättring vi nu kan skönja skall fortsätta. Arresterade personer måste få tillfälle att svara inför domstol. Oskyldiga bör släppas och fångar ges en human behandling.

Också det arbete som bedrivs på mänskliga rättighetsområdet i FN och i andra internationella organ är naturligtvis av betydelse i sammanhanget. Sverige deltar aktivt i detta arbete. Vi har bl. a. medverkat till att FN antagit resolutioner om behandlingen av politiska fångar och om fortsatt kamp mot dödsstraff och tortyr.

Sverige är också såsom medlem i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna verksamt för att förhållandena på det mänskliga rättighetsområdet skall förbättras i de länder, bl. a. Etiopien, som behandlas inom

Fredagen den
12 januari 1979

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

kommissionen.

2. Enligt beredskapsinstruktionen för de svenska utlandsmyndigheterna skall det finnas en beredskapsplan vid varje myndighet. Planen är avsedd att ligga till grund för de åtgärder, bl. a. evakuering, som skall vidtas i en krissituation. Åtgärderna får sedan anpassas till förhållandena i det aktuella läget.

I en evakueringsituation ankommer det i första hand på utlandsmyndighetens chef att bedöma vilka åtgärder som är lämpliga och nödvändiga. Det förtjänar dock att nämnas att evakuering sker helt på frivillighetens grund. Någon möjlighet att tvinga en svensk medborgare att låta sig evakueras finns inte.

Utrikesdepartementet har det yttersta ansvaret för en evakueringsoperation och leder den. Departementet skaffar också transportmedel för evakueringen. Det hindrar givetvis inte att utlandsmyndigheten själv ordnar transporten i en kaotisk situation eller om en evakuering av andra skäl måste ske innan departementet kunnat bistå.

Utlandsmyndigheten skall om möjligt samråda med i första hand de nordiska ländernas ambassader och konsulat men också med andra ambassader och konsulat på platsen.

Ambassaden i Addis Abeba har sedan länge en väl förberedd beredskapsplan. Ambassaden har noga följt utvecklingen i Addis Abeba och i provinserna bl. a. genom ständiga kontakter med missionärer, SIDA-anställda och andra i landet verksamma personer. Ambassaden har varit och är beredd att genomföra en evakueringsoperation för den händelse utvecklingen skulle göra detta motiverat. Ingenting tyder dock f. n. på att detta skulle bli nödvändigt, eftersom läget i landet har i viss mån stabiliserats på senare tid.

Ambassaden har beredskapsmässigt ansvar också för danska och norska medborgare i Etiopien. F. n. finns ungefär 175 svenska och tillsammans lika många danska och norska medborgare i landet.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Tänk att människor kan vara så grymma! Så uttryckte sig en person, som nyligen helt oväntat blev släppt ur ett fängelse i Addis Abeba, där han suttit som politisk fånge utan att veta varför, i ett fängelse där det förekommit tortyr och där allt var nyckfullt. När han skulle marschera ut därifrån, kom en soldat, som bara sade: Följ med! Fångnen visste inte om han skulle avrättas eller bli fri.

Detta är en bild från dagens Etiopien.

Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation, som väcktes redan i november, då aktuella rapporter förelåg bl. a. från Amnesty International om vad som hänt där nere.

Jag vill först ta upp den senare delen av utrikesministerns svar, den som står under siffran 2. Det är ett bra, upplysande och lugnande besked. I de sista raderna av svaret säger utrikesministern att ingenting f. n. tyder på att det skulle bli nödvändigt att genomföra en evakuering eller att vidtaga extra

Fredagen den
12 januari 1979

*Om svenska insat-
ser för att förbättra
förhållandena i
Etiopien*

snabba åtgärder, eftersom läget i landet i viss mån har stabiliserats på senare tid. Det står "i viss mån", vilket väl egentligen strider mot början av svaret i del I. Men det är i varje fall gott att veta att ambassaden har resurser och möjligheter och att det finns en beredskapsplan.

Om jag sedan skall gå över till den första delen av svaret, får jag säga att detta i korta drag är en korrekt redogörelse för vad som har skett efter 1974. I redogörelsen finner jag dock en försiktig och mild ton i uttrycken. Det finns däri ingenting av den avsky vi säkert alla känner inför det som har skett och sker. Jag lägger också märke till att utrikesministern i svaret talar i perfektum och inte i presens. Det är framför allt tal om vad som förekommit förr – förra året t. ex. Ordet stabilisering nämns ett par gånger. Dessutom finns det oriktiga uppgifter i svaret, menar jag. Det sägs att det var i och med revolutionen som arbetet begynte, och så nämns sådana förändringar som jag menar hade begynt långt förut.

Revolutionen skall fullföljas, heter det. Vad betyder väl egentligen det?

Jag skall ta upp detta längre fram i mitt anförande, men jag vill först säga någonting om det som pågick i Etiopien före 1974. De svenska insatserna där ute är, som jag också säger i interpellationen, mycket gamla. De begynte för mer än hundra år sedan. Sedan har SIDA haft ett långvarigt och mångsidigt arbete där. Jag har haft tillfälle att under ett par resor se situationen och arbetet i Etiopien med egna ögon, och jag har sedan ungdomen intresserat följt med vad som hänt där ute. Man har faktiskt kunnat iakta en stor förändring. Låt mig bara nämna ett sådant projekt som CADU, som jag har haft tillfälle att besöka, med de skolprojekt och det hälsovårdsarbete som förekommer där.

Utrikesministern talar om bondeföreningar. Jag mötte faktiskt bondeföreningar både 1967 och 1974, då jag var i Etiopien. Jag vet också genom andra personer att det redan då fanns vad man kunde kalla bondeföreningar.

När det gäller jordreformen, som nu att döma av svaret är genomförd, vill jag framhålla att det sedan länge funnits svenska experter på det området i Etiopien. Jag har själv träffat folk från lantmäteriet som arbetat där ute. Visst gick utvecklingen långsamt! Det måste den göra i ett land som skulle utvecklas från stenåldern till modern tid. Men jag tycker att det är alltför positivt när utrikesministern i sitt svar talar om att i och med revolutionen kom reformerna. Revolution betyder i Etiopien kaos och tillbakagång. Visst hoppas även jag att det skall kunna bli bättre och att läget verkligen skall kunna stabiliseras, men jag är tveksam inför uppgiften om att det redan har skett så mycket. När det gäller ordet stabilisering och den verklighet som ligger bakom fruktar jag att det betyder att många dödas, att fruktan har blivit större, att greppet egentligen är hårdare och att man har ett resignerat och lamslaget folk. Jag har väldigt svårt att se att man med fog kan använda uttrycket "positivt resultat" i något sammanhang när det gäller revolutionen i Etiopien.

När det talas om att hotet mot den nationella enheten skulle vara anledningen till att det fanns sådan oro i Etiopien måste man fråga sig om det någonsin har funnits någon nationell enhet i samband med eller till följd av

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

revolutionen.

Sedan säger utrikesministern i svaret att det var de politiska motståndarnas våldshandlingar som bemöttes skoningslöst och utan urskillning. Ja, det är till en del sant. Men det har förekommit en mängd andra skoningslösa och våldsamma aktioner från regeringens sida. Jag vet om att man ute på gården till ett tryckeri sköt ned många av de anställda bara därför att man misstänkte att de var mot regeringen. Därför tycker jag att man måste säga att svaret, även om det är riktigt, borde ha kunnat visa fler sidor av förhållandena.

Bakom min fråga i november stod bl. a. Amnesty Internationals rapport. När det nu heter att det blivit bättre sedan dess vill jag nämna att jag har en del kontakter som säger att det egentligen har blivit värre. Låt mig läsa ur någonting som kan sägas vara en privatrapport. Jag vill på grund av faran för repressalier inte säga mer, men rapporten är känd både i Norge och i Sverige. Det står bl. a. följande i denna rapport:

”En tillfällig besökare i Etiopien och då i första hand Addis Abeba får ett intryck av att lugna och fredliga förhållanden råder, att den politiska situationen stabiliserats. Men får man en lite djupare inblick och kontakt med folk i allmänhet, blir det ganska klart att den politiska situationen är lika osäker nu som tidigare, och man märker en resignation ibland den breda massan. Man ser ingen ljusning i situationen. Krig och oroligheter förekommer inte bara i Eritrea utan i flera andra provinser. Livsmedelsbristen har lett till hungersnöd, i t. ex. Wollo beräknas ca 1,2 milj. hotas av akut hungersnöd”. Inflytandet från Ryssland, Östtyskland och Cuba blir allt starkare.

Är det stabilisering?

Ännu försvinner alltså människor eller hittas döda utan att man hann se att de var försvunna. Det kanske är färre personer som försvinner nu, men efter samtal med människor som har kontakter där ute vill jag säga att alla vet att ingen egentligen kan vara säker. Dergen, militärrådet som styr, lever tydligen själv i fruktan och håller därför hela folket i fruktan.

Jag läste med intresse i Svenska Dagbladet i november Gustaf von Platens artikel Lyckad revolution? Jag vill ta litet tid i anspråk för att citera ur den.

”Nu senast har Amnesty riktat strålkastarkägglan mot Etiopien. Den rapporten kom för några dagar sedan, den har publicerats och kommenterats av tidningar och etermedia: Omkring 30 000 etiopier har dödats sedan militärregimen infördes för några år sedan.”

Det här är alltså förbi, om vi får tro svaret, men det har ändå skett.

”AMNESTY talar om fruktansvärda övergrepp, om politiska arresteringar, tortyr av fångar, och massmord. Tusentals verkliga eller misstänkta motståndare till regeringen, inklusive kvinnor, studenter och skolbarn har fängslats. Många har torterats. Fångar har utsatts för elchocker, de har sänkts ner i het olja. Naglarna har dragits ut på fingrar och tår. Sexuell tortyr är inte ovanlig.”

Längre fram i artikeln heter det:

”Terrorn har varit så massiv och så bestialisk att det stundtals är svårt för en

Fredagen den
12 januari 1979

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

läsare av rapporten att känslomässigt begripa vidden av det mänskliga lidandet, och konkretisera den grymma verklighet som speglas i de statistiska beräkningarna och de kyligt beskrivna vittnesmålen.”

Jag är säker på att Hans Blix och jag har samma uppfattning, nämligen att detta är förfärligt. Jag kan också upprepa det jag började mitt anförande med att säga: Hur kan människor vara så grymma?

Den här artikeln kom i mina tankar då jag läste svaret, och det finns i svaret någonting av det som sades av radioreportern Ölander enligt samma artikel i Svenska Dagbladet. Han har kommenterat Etiopienrapporten i radio, och fastän han hade tillgång till siffrorna om 30 000 döda säger han, att då han kom dit var allt lugnt i Addis Abeba, precis som det stod i svaret. Alla skolor och läroinrättningar var öppna och fyllda av elever. Livet i staden var nästan normalt, och visserligen talade många om döda på gatorna, men ”få hade sett dem eller visste exakt hur många de var”.

Då skriver von Platen, enligt min uppfattning dräpande:

”Så bra för etiopierna att allt är lugnt, när redaktör Ölander kommer dit. Och så egendomligt att han i ett land, präglad av förföljelse, misstänksamhet och skräck inte kan hitta några åsyna vittnen till grymheterna. Eller någon enda som exakt räknat liken på gatorna.” – Talar inte det om att folk inte törs säga någonting? Det tycks man inte förstå på Sveriges radio.

von Platens artikel fortsätter:

”Visst förekom det, erkänner Ölander, ’en rad mer eller mindre godtyckliga avrättningar’. Men samtidigt måste man, fortsätter Ekots kommentator, understryka att i det svarta Afrika är det bara i Etiopien en verklig revolution har genomförts, en revolution, som totalt förändrat samhället. Det som man på svenskt håll har efterlyst under många långa biståndsåar, en effektiv jordreform, har satts i kraft och lyckats.”

Jag ber utrikesministern om förlåtelse, men jag tycker att det är en märkvärdig samstämmighet mellan Ölanders ord och svaret. Jag har det största förtroende för utrikesministern, men kanske man skall vara litet mer kritisk uppe på UD! Utrikesministern sade ungefär detsamma som Ölander: En effektiv jordreform har satts i kraft och lyckats. Man har även lyckats samla stadsbefolkningen och organisera den. Och nu har situationen lugnat sig.

Har vi under biståndsåren gått och väntat här i Sverige? Har t. ex. Fosterlandsstiftelsen, som började 1966 med sitt arbete där ute, gått och väntat på en revolution som skulle betyda ett fullföljande av det vi egentligen innerst ville? Jag är övertygad om att Hans Blix och jag har precis samma svar. Men jag tycker att svenska folket bör få reda på att en färgning är på gång.

En person har sagt mig att det inte finns en familj i Addis Abeba som inte har sorg. Jag har försökt kolla detta och funnit att det troligen inte är någon överdrift. Radioreportern Ölander fann alltså allting lugnt.

Jag har här ett litet pressmeddelande från Aktionerna för politiska fångar i Etiopien som den 10 januari uppvaktade Etiopiens ambassadör i Stockholm. I uppvaktningen deltog också fru Karin Söder, som kanske kan säga mer om

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

detta. Gruppen som representerar ett stort antal svenskar med intresse och sympati för Etiopien och dess folk har överlämnat en vädjan till Etiopiens regering. Där konstateras det som även framkommit i interpellationen och svaret. Gruppen uttrycker sin fruktan för att om de politiska fångarna och deras familjer kvarhålls i fängelse, särskilt gamla och sjuka med flera års fängelsevistelser bakom sig, så skall detta ha en negativ inverkan på förbindelserna mellan de båda länderna. Därför väddar gruppen till den etiopiska regeringen att frige dem. Jag tycker att detta var en bra aktion som visar att mycket görs från svensk sida.

Jag är tacksam över det som Hans Blix säger om vad regeringen har gjort och vad som görs på det internationella planet. Men jag skulle vilja betona att det gäller att göra mer. Det gäller framför allt fångelserna i huvudstaden Addis Abeba. I stort får man en känsla av att eftersom det råder krig där borta, så är det inte underligt att det blir många fångar. Det sägs inte rent ut, men jag läser det mellan raderna. Det är just i det centrala Addis Abeba som fångelserna finns. Jag tror att den svenska regeringen bör reagera. Det sägs i svaret att den svenska opinionen är av betydelse. Det vill jag gärna hålla med om och starkt stryka under. Resolutionerna om de mänskliga rättigheterna är värdelösa om de inte efterlevs.

När det gäller de politiska fångarnas situation har jag i min interpellation sagt att det råder olidliga förhållanden i många fångelser. Nu talas det om – jag vill framhålla det, även om ni förmodligen känner till det på UD – att man skall förflytta fångar från huvudstaden till arbetsläger i södra Etiopien. Eftersom fångelserna är så förfärliga från hygienisk synpunkt och på annat sätt så är väl det bra. Men hos dessa människor finns en stor fruktan för att denna förflyttning till arbetsläger bara är ett täcknamn för någonting mycket värre, nämligen likvidation av tusentals personer som inte är brottslingar. Det är lättare att finna gravställen vid dessa arbetsläger, säger somliga där nere som känner till dessa planer.

Det gäller alltså inte förbrytare utan människor som i de flesta fall inte ens deltagit i något politiskt arbete. Det finns fångar som nu sitter på sitt femte år i en cell och bland dem finns barn och kvinnor. Det är fackföreningsmedlemmar och studenter, trots att Ölander fann skolorna öppna. Det finns i Akaki sedan månader 200 kvinnor som sitter inspärrade i så trånga celler att de inte kan få någon som helst motion.

Mot bakgrund av det svensk-etiopiska samarbetet sedan mer än ett sekel och med kännedom om vad Sverige betytt för Etiopien tror jag att Sveriges röst har särskilt goda förutsättningar att nå fram till Etiopien.

Den tidigare utrikesministern Sven Andersson ställde för någon tid sedan en fråga till utrikesministern i vår föregående regering Karin Söder. Det blev då en debatt om Uganda. Sven Andersson slutade med att ge ett råd till Karin Söder, nämligen att samtala personligt med ledarna i Uganda om grymheterna där. Jag vill ge samma råd till utrikesminister Hans Blix. Han säger ju att det finns personliga kontakter. Jag vet inte om det betyder att Hans Blix kan ringa upp och tala med Mengistu Haile Mariam och säga att vi här i Sverige, som så länge tyckt så bra om Etiopien och som har så många vänner där,

Fredagen den
12 januari 1979

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

verkligen anser att Etiopien skall frigge de politiska fångarna och göra det snart.

Så en sak till! Ingenting i svaret berör – och det är kanske omöjligt för UD att göra det – vad jag citerade ur en rapport som är känd i Skandinavien. Det heter där: "Inflytandet ifrån Ryssland, Östtyskland och Cuba blir allt starkare. Även om landet försöker upprätthålla förbindelser med Västvärlden, är det klart att man har kommit i en så stark beroendeställning till Öst, att man starkt har beskurit sin handlingsfrihet."

Frågan är väl egentligen hur det skall gå med Afrika. Revolutionen är genomförd i ett enda land, säger Marcus Ölander. Revolutionen har positiva resultat, säger Hans Blix. Ja, men är det inte fråga om ett försök från kommunismen att få hela Afrika med dess naturrikedomar under kontroll?

Jag vill inte att utrikesministern skall uppfatta mig som negativ eller i ond mening kritisk. Men med hjärtat i Etiopien sedan jag som barn läste rapporter från våra ombud där ute och efter att ha läst en del – låt vara att det naturligtvis är för litet – om Etiopien och mot bakgrund av mina kontakter med infödda etiopier och människor som levat 50–60 år i Etiopien vill jag vädja till utrikesministern att oupphörligen, varmt och allvarligt tala med Mengistu och med dergen om att vi faktiskt väntar oss förändringar.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag kan försäkra Tore Nilsson att jag inte alls uppfattar honom som negativ mot Etiopien – tvärtom genomsyras hans interpellation och hela hans anförande av en varm känsla för Etiopien.

Det är också den känslan som ligger bakom det mycket långa samarbetet mellan Sverige och Etiopien och de förbindelser som vi haft med Etiopien genom decennierna. Etiopien är ett av de länder med vilka vi haft biståndssamarbete allra längst.

Jag vill inte heller att han skall uppfatta det svar jag har givit som överslättande. Om det finns punkter som inte är täckta beror det snarast, tror jag, på att frågan inte var inriktad på dem.

Tore Nilsson har frågat om åtgärder för att genom FN eller andra internationella organ förbättra de förhållanden som råder i Etiopien. Jag har talat om de förhållanden som råder i Etiopien, men inte om det förflutna. Jag vill på intet sätt förringa de insatser som gjordes före revolutionen. Naturligtvis har mycket utvecklingsarbete skett under den perioden. Det CADU-projekt som Sverige var inblandat i startade före revolutionen. Den jordreform som nu är genomförd var också en politik som man förespråkade på svenskt håll.

Det ligger alltså ingenting överslättande i det svar jag har givit. Jag kan inte se att vi bara talar i perfektum. Vi säger att situationen har stabiliserats. Det är faktiskt bara ett citat från Amnestyrapporten. Att det finns positiva resultat av revolutionen bortraderar inte de negativa aspekterna, som jag också talar om.

Tore Nilsson tog upp frågan om bondeföreningarna. Det är riktigt att det

Om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien

fanns bondeföreningar tidigare, men de var bildade på frivillig grund, om jag har förstått saken rätt. Nu är de organiserade på laglig basis och förekommer i omfattande utsträckning.

Jag pekar i mitt svar också på negativa aspekter av revolutionen. Det är alldeles säkert så att någon åsiktsfrihet inte existerar och att mycket missnöje är undertryckt, som det ofta är i en totalitär regim. Jag vill särskilt framhålla att jag i svaret säger att det fortfarande förekommer godtyckliga arresteringar. De fångar som Tore Nilsson talade om och som suttit fängslade i många år talade också jag uttryckligen om. Jag säger att ett stort antal personer hålls fängslade för sina politiska åsikters skull, ofta sedan flera år. Det har omvittnats att, som Tore Nilsson säger, de politiska fångarna – bland dem ungdomar – lever under svåra förhållanden. Jag talar inte bara om – när det gäller vad vi kan uträtta genom våra förbindelser – vad vi har gjort, utan jag säger att vi framför våra åsikter vid de fortlöpande kontakter vi har direkt med den etiopiska regeringen. Vi talar även om dagens situation och om framtiden när vi säger att arresterade personer måste få tillfälle att svara inför domstol, att skyldiga bör släppas och att fångar skall ges en human behandling. Vi får överväga det lämpligaste sättet att framföra dessa synpunkter och åsikter till den etiopiska regeringen. Vi har den etiopiska ambassaden i Stockholm som vi kan samtala med, vi har den svenska ambassaden där nere, och tillfälle kan även ges att framföra synpunkterna direkt till etiopiska ledare.

Tore Nilsson talar slutligen om det sovjetiska inflytandet i Etiopien. Det är riktigt att det har varit stort – i varje fall är det sovjetiska biståndet omfattande. Det finns också ett stort kubanskt inflytande. Vi har uppgifter som tyder på att över 10 000 kubaner skall finnas i Etiopien. Det var inte om detta Tore Nilsson frågade i sin interpellation, och det var därför jag inte heller kommenterade det.

Jag tror inte att vi i grunden skiljer oss åt beträffande den varma synen på önskemålet om en utveckling av Etiopien eller när det gäller den ångest vi känner inför det våld och den brutalitet som förekommer. I båda hänseendena tror jag vi står eniga. Jag har på inget sätt velat översläta någonting, och jag tror att, om svaret läses noggrannare, båda sidorna till fullo kommer att synas.

TOR Nilsson (m):

Herr talman! Jag sätter stort värde på att utrikesministern gjorde det här tillägget. Och jag vill en gång till säga att jag uppfattade svaret som sådant att vi inte är oense i sak.

Men om en person som icke är närmare insatt i förhållandena där ute men har hört om oroligheterna läser svarets fyra sidor måste vederbörande få det intrycket att nu har den avgörande förändringen skett. Det är visserligen sant att min fråga inte gav anledning att ta upp en del av de saker jag sedan berörde, men den som läser svaret måste ändå tro att Etiopien är på väg mot goda tider – revolutionen har lyckats. Det ordet står inte, men det sägs att i och med revolutionen har reformer fullföljts osv.

Det har varit svåra tider. Det har Amnesty sagt, och det säger utrikesmi-

Fredagen den
12 januari 1979

Om remissbehandlingen av visst utredningsbetänkande

nistern i dag; förhållandena är inte lyckliga, men vi skall göra mer. Man skulle kunna se det bara så, men om man sitter inne med kunskap om det som varit och om det som sker och om man känner till de många som finns i fångelserna, tycker man inte svaret är så lugnande.

När de positiva resultaten nämns och man t. ex. talar om bondeföreningar säger utrikesministern att dessa förr tillkom på frivillig väg – det är riktigt – och nu sker det på laglig väg. Då lägger Hans Blix en annan innebörd i ordet laglig än jag gör, nämligen att laglig är detsamma som tvång, ett kommando. Det är bara en liten sak som belyser situationen. Därför tycker jag att om man när man läser svaret får intrycket att det har blivit bättre, att det skall bli bättre och att det blir bra frukter av en revolution, då har man kommit alldeles vid sidan om – även om det på sätt och vis ligger en sanning i det.

Jag för min del menar att auktoritära regimer av detta slag har väldigt svårt att genomföra någonting som är önskvärt. Vi kan inte gå in och förändra med våld, vi kan inte gå in med andra påtryckningar än på det diplomatiska planet, men jag tror att det går att göra något mer och vädjar en gång till till utrikesministern om detta. Man bör framför allt vara mycket kritisk inför sådana rapporter som liknar dem jag vet att herr Ölander har framfört. Man måste hela tiden vara inställd på att det som kallas lugn kan betyda och förvisso betyder att människorna verkligen kommit under kontroll och att dergen utövar den med sådan effektivitet att det inte är lönt att försöka opponera sig. Man kan inte för herr reportern Ölander tala om, hur många lik som låg på gatan den och den dagen osv. Detta ligger bakom.

Jag menar alltså inte att utrikesministern har missat att svara på min fråga, utan jag medger att jag här gått utöver vad som sades i interpellationen. Men bakom ett svar, som i viss mån är så positivt mot Etiopien, måste ligga en kännedom hos UD, som borde ha gjort att svaret varit skarpare formulerat.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag vill bara göra två preciseringar. Den ena är att när jag använde uttrycket att bondeföreningarna nu fungerade på laglig bas avsåg jag en institutionaliserad och nationell bas.

Den andra punkten är egentligen bara att vi enligt mitt förmenande inte skall förtiga vare sig de negativa eller de positiva resultaten av revolutionen. Jag tycker att jag i mitt svar har pekat på bådadera.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om remissbehandlingen av visst utredningsbetänkande

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara Åke Gillström (s) den 7 december anmälda fråga, 1978/79:221, och anförde:

Herr talman! Åke Gillström har frågat mig vad anledningen är till att inte kommunerna har hörts direkt i fråga om slutbetänkandet från utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) och om remissförfarandet i denna

Fredagen den
12 januari 1979

Om remissbehandlingen av visst utredningsbetänkande

fråga utgör en ny princip från regeringens sida.

Självfallet anser jag det viktigt att kommunerna får ge sina synpunkter på de förslag som SSK lagt fram. Vid fastställande av remissordningen har jag emellertid också sökt ta hänsyn till det allmänna önskemålet att i möjlig mån begränsa remissverksamheten. Jag har vad gäller kommunerna tyckt mig kunna göra detta från det antagandet att många kommuner sannolikt har i stort sett likartade förhållanden att beakta vid besvarandet av SSK-remissen.

Remissordningen i detta fall innebär att länsskolnämnderna skall inhämta synpunkter från ett lämpligt antal kommuner och landstingskommuner som grund för sina yttranden.

Nämnderna har i remissen anmodats att vid valet av kommuner eftersträva att åstadkomma en så allsidig belysning som möjligt av utredningsförslaget. Häri ligger enligt min mening en garanti för att inte några väsentliga kommunala intressen förbigås. Alla kommuner har vidare genom departementets försorg fått tre exemplar av betänkandet. Den kommun som så önskar kan därför naturligtvis, även utan att beredas särskilt tillfälle därtill, låta höra av sig i ärendet.

Att kommunernas remissvar går till länsskolnämnderna – för att av nämnderna med eget yttrande vidarebefordras till regeringen – ser jag snarare som en styrka än som en svaghet i remissförfarandet. Nämnderna får på så sätt en klar överblick över kommunernas ställningstaganden i den region resp. nämnd företräder.

Vid beredningen av regeringsärenden skall enligt regeringsformen behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillträde lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.

Remissordningen fastställs sålunda från fall till fall på grundval av de överväganden som görs sedan man inom regeringskansliet tagit del av det aktuella betänkandet. Detta är huvudprincipen i fråga om remissförfarandet vad gäller betänkanden.

Mot denna bakgrund kan man enligt min mening i nu förevarande fall inte tala om någon ny princip.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Rodhe för svaret. Eftersom handläggningen av remissomgången för SSK-utredningen har skett på ett ovanligt sätt är det naturligtvis inte så lätt att ge ett svar som kan anses tillfredsställande. Statsrådet vill inte betrakta tillvägagångssättet att gå förbi kommunerna som en ny princip. Den delen av svaret tar jag som en bekräftelse på att tillvägagångssättet den här gången är en engångsföreteelse, närmast att betrakta som ett olycksfall i arbetet. Det är nämligen knappast ett allmänt önskemål, som fru Rodhe hävdar, att begränsa remissverksamheten. Vårt demokratiska arbetssätt kräver snarare att så många som möjligt får tillfälle att lämna synpunkter. Även om kommunerna får många remissyttranden att skriva, så tror jag att detta är ett av de svar som de i full

Fredagen den
12 januari 1979

Om remissbehandlingen av visst utredningsbetänkande

demokratisk ordning önskar utfärda direkt och inte via en länskolnämnd. SSK berör kommunerna så ingående. Utredningen vill ju öka kommunernas inflytande, och det kommer i sin tur att betyda att länskolnämnderna får en annan ställning gentemot kommunerna. Länskolnämndernas inflytande över kommunala beslut på skolområdet minskar eller försvinner helt. Länskolnämnderna föreslås ju själva av SSK bli föremål för utredning. Mer behöver inte sägas för att man skall förstå det olämpliga i att låta länskolnämnderna utse lämpliga kommuner för remissyttrande.

Kommunerna upplever dessutom ett remissyttrande via en länskolnämnd som mindre tungt. Man löper alltså en uppenbar risk att hela remisshandläggningen blir en ren tjänstemannaprodukt. Det är inte troligt att yttrandena förankras i kommunstyrelserna och än mindre i fullmäktigesamlingarna.

Ett av de omstridda förslagen i utredningen om skolan, staten och kommunerna är överförandet av tillsättning av skolledare och lärare från länskolnämnd, SÖ och regering till kommunerna. På den punkten föreligger särskilda yttranden av berörda personalorganisationer, som inte önskar en sådan förändring. Enbart i den frågan finns anledning till en grundlig kommunal direktremiss, där länskolnämnder inte bör ha någon som helst möjlighet att påverka valet av kommuner. Erfarenhetsmässigt är det nämligen så att små kommuner känner ett större beroende av länskolnämnden än stora kommuner. De senare har ju bättre möjligheter att få expertis på området.

Jag hoppas till sist att den här nya remissordningen inte skall behöva betraktas som ett sätt att snabbt sopa SSK-betänkandet under mattan. Eller är det detta som är den egentliga avsikten?

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Åke Gillström uttryckte förhoppningen att det här tillvägagångssättet skulle vara en engångsföreteelse och snarast ett olycksfall i arbetet. Jag vill kanske inte beteckna det så. Det är ett försök att på ett område åstadkomma ett något hanterligare remissförfarande.

Och man kan väl ärligen säga att här finns naturligtvis i viss mån dubbla intressen. Vi har alla ett intresse av att remissförfarandet skall bli så pass hanterligt att propositionen i ärendet, om den skall framläggas, blir lärdig så fort som möjligt. Jag har ju i andra sammanhang markerat att jag tycker det är väldigt viktigt att man på departementet får tillfälle att läsa och ordentligt arbeta igenom vad remissinstanserna säger. Samtidigt är det ju önskvärt att man får en så mångsidig remissopinion som möjligt uttryckt i remissvaren. Och här, menar jag, finns det naturligtvis olika intressen – avvägningar kan ske på olika sätt.

Det här är ett sätt. Vi får se vad det ger. Och jag vill fortfarande markera att det naturligtvis finns alla möjligheter för kommuner, som inte direkt skulle bli utvalda av länskolnämnderna, att svara i detta sammanhang – spontant alltså.

När Åke Gillström säger att risken är att man betraktar ett remissyttrande

som mindre tungt när det går via länskolnämnd, så är det väl i och för sig inte direkt min erfarenhet att detta skulle vara fallet, och i synnerhet om man tycker att yttrandet är väsentligt har man alla möjligheter att ändå lägga mera vikt vid det. Sedan är det ju så att kommunernas inflytande inte bara garanteras genom länskolnämndernas urval. Kommunförbundet har också att svara som remissorgan och kan även göra en viss avvägning mot länskolnämnderna, om så skulle behövas.

Jag vill till slut markera att varken på skolans område eller på andra jämförliga områden är det här ett nytt förfarande – det har tillämpats många gånger förut. Jag upprepar att jag ser det som ett försök att möjligen åstadkomma ett litet snabbare behandlingsförfarande i departementet. Skulle det visa sig att man därmed inte får en nog mångsidig opinion, skall vi givetvis överge ett sådant förfarande.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är ett försök att hantera remissförfarandet på ett bättre sätt, säger här fru Rodhe. Jag förstår att det är sådana tankegångar som ligger bakom, men jag måste ifrågasätta om kommunerna har tillfrågats om de är nöjda med att behandlas på detta vis. Om jag inte visste att fru Rodhe har varit kommunalråd i Malmö kommun, skulle jag vara mindre förvånad. Det skulle inte ha varit konstigt om detta hade gjorts av en politiker som så att säga hade kommit direkt från gatan in i riksdagshus och kanslihus. Men med den långa erfarenhet som jag vet att statsrådet Rodhe har på detta område tror jag att hon själv säkerligen inte skulle ha varit tillfreds med att vara en sekundär part vid avgivandet av ett sådant här yttrande.

Jag kan inte riktigt förstå varför det skulle vara bra, som det står i svaret, att nämnderna får en klar överblick över kommunernas ställningstaganden i den region som resp. nämnd företräder. Jag vill påminna om att SSK-utredningen var en utredning som blev ganska rumphuggen på grund av att man plockade bitar till direktiv för andra utredningar. Den blev dessutom ganska omstridd på några punkter. Detta gör att det nu, när man vill tillföra kommunerna mer kompetens i en mängd frågor som berör skolan, är kommunerna som i första hand skall yttra sig, utan att svaret på remissen skall gå via länskolnämnden, som i många av dessa frågor kommer att vara en motpart. Jag har exemplifierat det på ett sätt, och det kanske kan räcka med det.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag vill understryka att meningen är att länskolnämnderna skall skicka in de hörda kommunernas yttranden tillsammans med sitt eget. Därmed får departementet en möjlighet att bedöma en, vad jag förstår, ganska varierad kommunal opinion.

Åke Gillström hänvisar till den kommunala erfarenhet som vi båda har, om än i varierande grad. Jag vill säga att jag i många sammanhang har varit med när kommunen haft underremisser från både länskolnämnd och, kanske framför allt, länsstyrelse. I Malmö har vi i varje fall inte tagit dem mindre allvarligt än andra slags remisser, även om själva handläggningen

Fredagen den
12 januari 1979

*Om remissbehand-
lingen av visst
utredningsbetän-
kande*

ibland har varit olika.

Till sist vill jag bara som svar på en förmodan som Åke Gillström framförde i sitt första anförande understryka att detta inte på något sätt är ett försök att ge sken av att SSK-utredningen är mindre betydelsefull eller att sopa den under mattan.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det sista konstaterandet tycker jag är väldigt betydelsefullt. Många av oss som har arbetat inom detta område har haft en känsla av att den föregående regeringen inte har varit helt tänd på uppgiften att genomföra SSK:s förslag. Vi har inte riktigt vetat var den nuvarande regeringen stått. Men efter statsrådet Rodhes allra sista inlägg har jag förhoppningen att SSK:s förslag kommer att läggas till grund för en proposition ganska snart. Att man då inte avviker särskilt mycket från SSK-betänkandet utgår jag också ifrån.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag har inte avgivit några löften om att vi skall följa utredningens alla förslag. Men att de allvarligt skall prövas tillsammans med remissopinionen tycker jag är en självklarhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:72 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:80 till justitieutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:215–217 till konstitutionsutskottet

1978/79:218 till finansutskottet

1978/79:219 och 220 till skatteutskottet

1978/79:221 till justitieutskottet

1978/79:222 och 223 till socialförsäkringsutskottet

1978/79:224 till socialutskottet

1978/79:225 och 226 till utbildningsutskottet

1978/79:227 till socialutskottet

1978/79:228 till utbildningsutskottet

1978/79:229–231 till jordbruksutskottet

1978/79:232–234 till näringsutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:125

§ 7 Talmannen meddelade att propositionerna nr 100 och 101 skulle sättas sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:30 om inskränkt skattskyldighet för Stiftelsen för produktutvecklingscentrum i Göteborg m. fl.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Motioner

- 1978/79:235 av *Martin Olsson* och *Sven-Erik Nordin* om omprövning efter varje nyval av frågan om regeringsbildare
- 1978/79:236 av *Lars Werner m. fl.* om de arkeologiska utgrävningarna och den framtida användningen av Helgeandsholmen
- 1978/79:237 av *Lars Werner m. fl.* om slopande av spärreglerna vid val till riksdag och landsting, m. m.
- 1978/79:238 av *Nils Hjorth* om införande av en 500-kronorssedel, m. m.
- 1978/79:239 av *Sten Svensson m. fl.* om företagens uppgiftslämnande
- 1978/79:240 av *Gösta Andersson* och *Arne Fransson* om slopande av mervärdeskatt på ved m. m.
- 1978/79:241 av *Kerstin Andersson* i Hjärtum och *Kerstin Göthberg* om avdragen vid inkomsttaxeringen för representationskostnader
- 1978/79:242 av *Margot Håkansson* och *Elver Jonsson* om extra avdrag vid beskattningen för höjda levnadskostnader i samband med sjukdom
- 1978/79:243 av *Marianne Karlsson* och *Martin Olsson* om befrielse från skatt för barnpension
- 1978/79:244 av *Sven-Gösta Signell m. fl.* om ändrade rutiner för blodprovstagning vid misstanke om rattonykterhetsbrott
- 1978/79:245 av *Svea Wiklund* och *Ella Johnsson* om åtgärder för ett jämnare utnyttjande av kriminalvårdens anstaltsplatser
- 1978/79:246 av *Carl-Henrik Hermansson m. fl.* om åtgärder för att hindra att konkurser utnyttjas för ekonomisk brottslighet
- 1978/79:247 av *Lars Werner m. fl.* om stöd till Demokratiska folkrepubliken Yemen, m. m.
- 1978/79:248 av *Lars Werner m. fl.* om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken, m. m.
- 1978/79:249 av *Lars Werner m. fl.* om erkännande av Demokratiska republiken östra Timor, m. m.
- 1978/79:250 av *Ulla Ekelund* och *Gunnar Björk* i Gävle om försvarets personalpolitik
- 1978/79:251 av *Olof Palme m. fl.* om förbättrade värnpliktsförmåner m. m.
- 1978/79:252 av *Sten Svensson* och *Karl Leuchovius* om inrättande av musikplutoner inom försvaret
- 1978/79:253 av *Sven Aspling m. fl.* om ändrad organisation för besvärsprovning inom socialförsäkringen
- 1978/79:254 av *Sven Aspling m. fl.* om översyn av reglerna för sjukpenningavdrag vid sjukhusvård
- 1978/79:255 av *Sven Aspling m. fl.* om slopande av den individuella taxebind-

- ningen för vissa läkare
1978/79:256 av *Marianne Karlsson* om vårdbidraget för vård av diabetessjukt barn
1978/79:257 av *Bo Lundgren m. fl.* om slopande av viss bostadsförmån som underlag vid beräkning av arbetsgivaravgift
1978/79:258 av *Stig Alftin m. fl.* om införande av sommartid
1978/79:259 av *Bonnie Bernström* om en sexualsociologisk kartläggning
1978/79:260 av *Nils Hjorth m. fl.* om inrättande av en yrkesmedicinsk avdelning vid Akademiska sjukhuset i Uppsala
1978/79:261 av *Lars Werner m. fl.* om försöksverksamhet med förkortad arbetstid inom långtidsvården
1978/79:262 av *Hugo Bengtsson* och *Gusti Gustavsson* om besvär vid arrende av kyrklig jord
1978/79:263 av *Lars Werner m. fl.* om lagstiftning rörande folkbiblioteken
1978/79:264 av *Bonnie Bernström* om utvärdering av de psykotekniska proven vid journalisthögskolorna
1978/79:265 av *Bonnie Bernström* om åtgärder mot diskriminering av kvinnor i forskningsverksamhet
1978/79:266 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.* om ändring av läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan, m. m.
1978/79:267 av *Pär Granstedt* om pensioneringsutbildning
1978/79:268 av *Rune Johnsson* i Mölndal och *Märta Fredrikson* om inrättande vid Göteborgs universitet av en professur i barnpsykiatri
1978/79:269 av *Bo Lundgren* och *Wiggo Komstedt* om lågstadieläroarbete vid högskolan i Kristianstad
1978/79:270 av *Christer Nilsson m. fl.* om inrättande vid universitetet i Linköping av en professur i onkologi
1978/79:271 av *Ulla Tillander* och *Thorsten Larsson* om bibehållande av sjöbefälsutbildningen i Malmö
1978/79:272 av *Lars Werner m. fl.* om skolbetygens avskaffande
1978/79:273 av *Rune Johnsson* i Mölndal *m. fl.* om SJ:s pensionärsbiljetter
1978/79:274 av *Rune Johnsson* i Mölndal *m. fl.* om bibehållande av bemaningen vid Lysekils och Nordkosters lotsplatser
1978/79:275 av *Marianne Karlsson* om SJ:s pensionärsbiljetter
1978/79:276 av *Bertil Måbrink m. fl.* om möjlighet för rörelsehindrade att till reducerat pris resa första klass med tåg
1978/79:277 av *Ulla Tillander* om båt- och färjetrafiken i södra Öresund
1978/79:278 av *Ulla Tillander m. fl.* om statsbidrag till elektrisk bussdrift
1978/79:279 av *Rune Torwald m. fl.* om statsbidrag till byggande av cykelvägar
1978/79:280 av *Ulla Ekelund* och *Karl Erik Olsson* om plantering av skog som skydd mot snöstorm
1978/79:281 av *Sture Ericson m. fl.* om åtgärder för att minska strålningsrisken vid skärmbildsundersökning
1978/79:282 av *Sture Ericson m. fl.* om åtgärder mot försurning av sjöar
1978/79:283 av *Sven Johansson* om statligt lån vid köp av jordbruksfas-

- tighet
- 1978/79:284 av *Rune Johnsson* i Mölndal *m. fl.* om statsbidraget till fiskefartygs säkerhetsutrustning
- 1978/79:285 av *Gustav Lorentzon m. fl.* om tillvaratagande av sjunktimmer i sjöar och vattendrag
- 1978/79:286 av *Sven-Frik Nordin m. fl.* om lokalisering till Sollefteå av norra skogsinstitutet
- 1978/79:287 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om förstatligande av krigsmaterielindustrin
- 1978/79:288 av *Lars Werner m. fl.* om energipolitiken
- 1978/79:289 av *Wivi-Anne Cederqvist* och *Olle Westberg* i Hofors om åtgärder för ett differentierat näringsliv i Gästrikland
- 1978/79:290 av *Sten Svensson m. fl.* med anledning av propositionen 1978/79:73 om åtgärder för arbetshandikappade
- 1978/79:291 av *Lars Werner m. fl.* om ändrade bestämmelser om lön och andra förmåner vid permittering
- 1978/79:292 av *Lars Werner m. fl.* om inskränkningar i rätten att avskeda anställda
- 1978/79:293 av *Fritz Börjesson m. fl.* om skyldighet att förse bostadsfastighet med röckanal för fast bränsle

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 11 januari

1978/79:265 av *Christer Nilsson* (s) till industriministern om åtgärder för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen:

Motala kommun har sedan 1976 förlorat mer än 2 000 industrijobb, och det finns risk för att ytterligare 600 jobb försvinner 1979. Det skulle i så fall innebära att 30 % av kommunens industriarbetsmarknad försvunnit under en treårsperiod.

Ett förbättrat konjunkturläge kommer inte att lösa sysselsättningsproblemen, eftersom Motalas krissituation är en följd av strukturella förändringar.

Motala är regionalt centrum i västra Östergötland, och det finns risk för att arbetsmarknadskrisen i Motala kommer att sprida sig till omkringliggande kommuner.

I oktober 1978 begärde länsstyrelsen i Östergötlands län 100 miljoner i stöd för att klara Motalas arbetsmarknadssituation.

Den 11 december 1978 var Motalas arbetsmarknadsproblem föremål för

interpellationsdebatt i riksdagen. Arbetsmarknadsminister Rolf Wirtén förklarade då att han hade för avsikt att gå i "närstrid med Motalaproblemet" vid en kommande överläggning med myndigheter i Östergötland.

En vecka senare uppvaktade representanter för länsstyrelsen i Östergötlands län och Motala kommun industriministern och arbetsmarknadsministern och begärde statligt ekonomiskt stöd för att lösa arbetsmarknadskrisen i Motala kommun.

Det finns tecken som tyder på att arbetsmarknadskrisen i Motala har förvärrats under de senaste månaderna. Mot den bakgrunden är det önskvärt att regeringen i klara ordalag talar om hur den ser på situationen i Motala kommun och att regeringen snarast redovisar vilka konkreta åtgärder den är beredd att vidta för att förbättra sysselsättningsläget i kommunen.

Är industriministern beredd att ställa 100 milj. kr. till länsstyrelsens och regionala utvecklingsfondens förfogande för att förbättra arbetsmarknaden i Motalaregionen?

1978/79:266 av *Gunilla André* (c) till kommunikationsministern om färjetrafiken mellan Sundsörn och Torsö:

Genom den planerade indragningen av den frigående färjan mellan Sundsörn och Torsö anses vägverket kunna ombesörja trafiken till ön med bara en persons besättning i stället för två. Trafiken skulle upprätthållas med enbart kabelfärja. Detta skulle emellertid innebära en försämring av trafikförsörjningen. Särskilt vintertid kan den nya ordningen få till följd att trafiken inte kan upprätthållas på ett tillfredsställande sätt.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder som syftar till att vidmakthålla en tillfredsställande färjetrafik för människor som är beroende av sådan för att nå arbete och service?

1978/79:267 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till kommunikationsministern om tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm:

Tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm har de senaste dagarna drabbats av störningar. Förseningar har varit vanliga, och många passagerare har haft svårigheter att få sittplats.

Flera tusen tågpendlare berörs av detta. Även tidigare vintrar har liknande störningar inträffat.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Vilka är orsakerna till störningarna i tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm, och vilka kortsiktiga och långsiktiga åtgärder kommer att vidtas för att förbättra den nuvarande situationen?

1978/79:268 av *Rune Gustavsson* (c) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsstöd till Uppvidinge kommun:

Uppvidinge kommun i Kronobergs län har under senare år drabbats hårt av strukturförändringar inom näringslivet och därmed följande sysselsättnings-svårigheter. I arbetet att finna nya verksamheter för att därmed komma till rätta med uppkomna och väntade svårigheter på arbetsmarknaden har kommunen sökt statligt stöd till att uppföra fyra industrihus. Regeringen har hittills ställt sig avvisande till dessa kommunens strävanden.

Med anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Är statsrådet beredd ompröva tidigare negativa inställning till frågan om stöd till Uppvidinge kommun?

1978/79:269 av *Gunnar Olsson* (s) till jordbruksministern om inrättande av ett skogsvårdskonto:

I betänkandet Skog för framtid (SOU 1978:6) avgivet av 1973 års skogsutredning föreslås bl. a. inrättandet av ett skogsvårdskonto.

Enligt uppgifter i massmedia avser inte jordbruksministern följa skogsutredningen och komma med förslag om obligatorisk avsättning av pengar på särskilda skogsvårdskonton.

Jag vill därför till jordbruksministern ställa följande fråga:

Är uppgifterna i pressen riktiga, och avser jordbruksministern att inte ställa krav på skogsvårdskonton?

1978/79:270 av *Jan-Ivan Nilsson* (c) till industriministern om skogsindustrin i norra Sverige:

En stor del av råvaran till massaindustrin förs f. n. ut ur Västerbottens län. Samtidigt är vissa massaindustrier inom länet nedläggningshotade på grund av att de inte kan uppfylla miljökrav, krav på teknisk standard etc.

Råvaran till massaindustrin i norra Sverige har hittills kompletterats genom införsel från södra Sverige och genom import. En viss överetablering anses föreligga inom detta område i förhållande till skogsråvarutillväxten. Om en industriell anpassning måste genomföras till områdets egen råvaru-produktion är det viktigt att tillräckliga regionalpolitiska hänsyn tas. Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga till industriministern:

Är statsrådet villig att omgående tillsätta en delegation med uppgift att särskilt beakta de samhällsekonomiska konsekvenserna av en strukturförändring inom skogsindustrin i norra Sverige?

1978/79:271 av *Olle Westberg* i Hofors (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsstödet till Hofors kommun:

Varpå bygger arbetsmarknadsministern sitt uttalande i Radio Gävleborg torsdagen den 11 januari – att Hofors kommun i bästa fall kan tänkas få ligga kvar i den grå zonen i den kommande nya stödområdesindelningen?

*Meddelande om
frågor*

Nr 64

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 14.15.

Fredagen den
12 januari 1979

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert